

Цей процес був певною мірою подібний до дитячої пізнавальної діяльності, коли дитина має обмеження в часі, та прагне досягти результату, використовуючи прості матеріали та порушуючи сталі нормативні умови, наприклад: виконувати деякі види роботи тільки за столом сидячи або стоячи, втратила актуальність попередня підготовка робочого місця до виконання, тощо. Всі ці правила встановлюємо ми, дорослі, а якщо ми не наполягаємо на дотриманні цих правил, дитина досягне результату швидше, проявивши інтуїцію.

Я сподіваюсь, що педагогічна спільнота оцінила переваги дистанційного навчання та категорично не заперечує актуальність і потребу залучення інформаційних, цифрових технологій в педагогічному процесі. Звісно, нове дещо страшить, викликає заперечення. Це – нормально, коли для нас щось нове і навіть здається недосяжним, а з часом становить логічну частку освітнього процесу. Мабуть, ми справді застрягли у часі, обставини нас змушують рухатись уперед та наздоганяти втрачений ресурс цифрової ери.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІТИКА СУСПІЛЬНИХ ПРОЦЕСІВ: АКСІОЛОГІЧНИЙ ВИМІР

УКРАЇНА–ЄВРОПА–СВІТ: ЦИВІЛІЗАЦІЙНО-АКСІОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Леся АЛЕКСІЄВЕЦЬ, Микола АЛЕКСІЄВЕЦЬ

Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка

Сучасний стан розвитку українського суспільства визначається настійною потребою дослідження загальнолюдських цінностей, їх вияву та використання з метою демократичної розбудови національної державності в контексті цивілізаційно-історичних процесів й викликів сьогодення. Як свідчить історична практика, ціннісні орієнтири складають фундамент кожного суспільства, людини. Цінності є еталоном, ідеалом, внутрішньої потребою цілісної системи, відмова ж веде до краху. Віддавна і до сьогодні осмислюємо пошуки і надбання філософів та історіософів, істини давніх рукописів та текстів, релігійних традицій та духовних практик, вслухаємося в Себе. Виникає питання: на якому етапі наразі перебуває Україна у формуванні, збереженні й дотриманні своїх та світових цінностей? Як співвідносяться нова ера діджиталізації, тотального взаємопроникнення з елементарним невіглаством? Зауважимо, що упродовж історичного розвитку України простежуються кращі якості людського характеру: волелюбність, патріотизм, сила духу, готовність захищати рідну землю, пошуки правди і справедливості тощо (Пірен, 2016: 17).

Нині Україна трансформується з традиційного ладу суспільства з елементами авторитаризму до соціально-орієнтованого, на основі загальнолюдських та європейських цінностей як важливого механізму соціального конструювання, власне прийняття особистих рішень і вироблення відповідних політик, визначення соціально-значимих орієнтирів діяльності людини й держави. На думку авторів, у цьому цілісному і взаємозалежному процесі визначальними цінностями є демократичні, у центрі яких перебуває Людина, і, відповідно, політика людиноцентризму. Провідними її чинниками є гідність, здатність творити добро, шукати істину, відстоювати правду і справедливість. Тут йдеться про глибоке розуміння історичних процесів і людських потреб, здатність комунікувати тренди, поза рецитованими магічними обіцянками. Об'єктивна реальність сьогодні демонструє певні кризові явища, коли держава, її інституції, практично відмовилися від творчого потенціалу, щоб консолідувати суспільство і легітимізувати державу навколо гідності людської особистості та святості людського життя, допомоги вибудовувати інституційну архітектуру України на засадах соціальної справедливості. Українське суспільство нині має низку недуг, як недовіра до будь-якого формату політичної влади, один до одного, до іншості, до іншого, існуючого та прийдешнього; відмова від потреби розвитку, тривання «виживання», подекуди

навіть «творчо й успішно»; наявність структурованої свідомості за регіонами; переваги матеріального над духовним; відсутність державної ідеології, радше інституції працюють у протилежному напрямку (Івасюк, 2020); брак роботи ідеї та духу українськості, яких потребують і офіційний, і неофіційний рівні тощо. На загал лише прориваються розуміння й сприйняття держави своєю, відчуття сили історичної тягlosti, є потреба у знанні історії, яка об'єднує та зміцнює. Проблемою є створення владою адекватного собі світу, де поняття державних інтересів практично відсутнє, незнання історії країни, якою керують, коли вищою цінністю для влади є сама влада. Особливої потреби набуває напрацювання поняття зв'язку поколінь, історичного значення традицій, власне, наявність соціальних орієнтирів, винесення на порядок денний ключових для поступу нації тем та історичних питань, стратегії, чіткого знання та розуміння, що саме будемо, коли будемо Україну (Шуткевич О., 2020). Відомий український державний і політичний діяч В. Горбулін у книзі «Мій шлях у Задзеркалля» зауважив: «В Україні від початку ХХІ століття не припиняється шабаш непрофесіоналізму. І якщо в основу кадрових рішень не покласти професіоналізм і порядність, цій державі ніхто ні в чому не допоможе» (Горбулін, 2019).

Осмилення означених проблем у розвитку сучасного українського суспільства у контексті глобальних й національних викликів та вироблення програм і реалізації демократичних реформ в Україні виокремлюють й акцентують, що загальнолюдські цінності стають основою для розкриття національного потенціалу за новітніх історичних умов. Для нас сьогодні важливе розуміння та дотримання основних підходів до посилення сутності загальнолюдських цінностей та їх застосування задля консолідації і оздоровлення суспільства на основі зростання значення культури, освіти, духовності, справедливості у соціально-економічних і духовно-культурних перетвореннях в Україні. Зауважимо, що певною ціннісною матрицею, як демонструють події останніх років, в межах аксіологічного підходу, історично залишається справедливість як інтегративна риса особистості. На думку авторів, справедливість є однією з ключових цінностей нашого суспільного життя. Протиставлення справедливості нині простежується у пристосованості, зрадництва, негативізмі, жадобі до накопичення, прагнення за будь-яких умов до матеріального благополуччя, у якому ніби-то головний сенс життя (Боришевський, 2012:502). З огляду на це, роль цінностей свободоловства та справедливості є очевидними і мають високий запит у суспільстві. Зокрема, це бачимо під час подій Революції Гідності, коли народне бажання справедливо продемонструвало надзвичайно консолідуєчий потенціал. Це демонструють події коронавірусної хвороби COVID-19, які ще більшою мірою оголили проблеми соціальної справедливості сьогодні.

Справедливість – те, що нас завжди об'єднувало. Та сьогодні назагал бачимо, що з державним менеджментом в Україні історично не складалося – схоже на суцільний гетьманат, коли суспільне та державне життя впорядковують не інституції, а гетьмани – особисто, в ручному режимі, без дотримання верховенства права і законів. Ще бодай ці гетьмани гідними були... У цьому зв'язку, на нашу думку, варто формувати еліту, тобто, сприяти всіляко росту серед молоді покоління відповідальних професіоналів, ціннісних особистостей, порядних лідерів, цілісних і гармонійних людей. Для цього і слугують ціннісні орієнтири, що багато разів дозволяли виходити на новий рівень буття. Усе ж прикро, що дедалі менше цікавлять питання соціальної справедливості та верховенства права, гуртування відбувається навколо цінностей самовираження розділеної емоції, не ідеї. Тож, варто наголосити, що проблеми формування духовності в сучасному українському суспільстві є вагомими як для осмилення, так і для практики утвердження демократії на основі загальнолюдських цінностей. Нині тільки на основі ціннісних орієнтацій справедливого суспільства можна формувати суспільні потреби людей, сприяти самореалізації особистості та успішного державотворення в сучасній Україні. Цінності – ресурс, який варто максимально і своєчасно використовувати для нашого суспільного і особистісного поступу. А як голос Бога справедливість рано чи пізно прокидається в Кожному. Краще, своєчасно, і для кожного, і для країни, і для цивілізації.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Пірен М. І. Європейські цінності – детермінанта змін в сучасній Україні. Чернівці: Друк Арт, 2016. 256 с.
2. Шуткевич О. «Люди як равлики, згортаються у власні світи...». День. № 46–47, 13–14 березня 2020.
3. Івасюк Л. Німий мовний «фронт». День «32–33», 21–22 лютого 2020.
4. Горбулін В. Мій шлях у Задзеркалля. Київ, 2019. 647 с.
5. Боришевський М. Й. Особистість у вимірах самосвідомості. Суми: Еллада, 2012. 528 с.

ДО ОСВІТНІХ БІФУРКАЦІЙ В УКРАЇНІ: ВИПЕРЕДЖЕННЯ ЧИ «НАВЗДОГІН»?

Світлана **ЧЕРЕПАНОВА**

Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького

Як можливо, за викликів інформаційного суспільства / цифровізації й екзистенційних *над*ризиків, подолати в Україні домінуючу сумнозвісну тенденцію «доганяти» – на користь «випереджального» розвитку?

Проблемність системної кризи в українському соціумі, у тому числі науки та освіти, постає як своєрідна точка біфуркації, коли потрібно здійснити складний вибір – концентрації суспільних зусиль щодо стратегії «випередження» або залишатись на периферії цивілізаційного розвитку.

Постнекласична картина світу широко використовує ідею мережі. Поява цифрових технологій має соціальний ефект: нові електронні засоби зв'язку, спілкування людей, знання доступне через мережу (сканування, розцифровка...). Реалізація цифрових технологій виявляє суттєві відмінності інформатизації різних країн: питання політики, економіки, права, зростання невідповідності між наукою, освітою й потребами конкуренції на професійному ринку праці (світовому/європейському).

Праксеологічного сенсу набувають теоретичні підстави випередження реальних подій, загалом випереджальне відображення дійсності як «універсальний принцип» пристосування усіх форм живого до умов навколишнього світу. Ці питання обґрунтував у праці «Філософські основи теорії функціональних систем» академік П. Анохін (1898 – 1974). Згідно з його висновком, вирішальним є системоутворюючий чинник, тобто ціль, яка формується в межах біологічної системи (на основі її потреб, зовнішніх факторів, пам'яті); водночас ціль завжди випереджує реалізацію її організмом; під системою розуміється певний комплекс компонентів, взаємодія/взаємовідношення яких набувають характеру «взаємоПОсприяння» («взаимоСОдействия» – мовою оригіналу) – для отримання сфокусованого корисного результату.

Очевидно систему, орієнтовану на «випередження» як корисний результат розвитку соціальних інновацій, утворюють людина-наука-освіта-знання-високотехнологічне виробництво.

Пріоритети стратегії «випередження» вирізняють промислово розвинуті країни світу – США, Велика Британія, Японія, Сінгапур, які активно вирішують питання інноваційного технічного й технологічного забезпечення освітніх процесів. Класик менеджменту Пітер Друкер (США) вважає, що основи соціальних інновацій передусім визначають освіта й випереджальне навчання («Нове суспільство», 1950; «Орієнтири майбутнього», 1957; «Ефективний керівник», 1967).

Мегапланетарні процеси, нестабільний багатополлярний світ, зумовлюють необхідність в Україні осмислити сутнісні зміни статусу знань, нові підходи до науки та освіти, що й уможливорює певні пріоритети щодо стратегії «випередження».